

SEPTEMBER 1964 HÄFTE 7

Social- medicinsk tidskrift

FYRTIOFÖRSTA ÅRGÅNGEN

Inflation i socialpolitik

"Det har länge i den socialpolitiska diskussionen funnits en motsättning mellan en syn, som kan sägas vara relativt statisk, och en som starkare betonar att socialpolitiken måste anpassas efter förändringar i samhället och att det därför är omöjligt att för långa tidsperioder förutsäga vilka nya behov, som kan komma att bli aktuella."

Så uttrycker rektor Paul Lindblom i ett arbete 1959, "Är socialpolitiken för dyr?" den problemställning som sedermera accentuerats betydligt i samband med de därefter genomförda samhällsreformerna. Frågan är om socialpolitiken måste expandera i kapp med stigande ekonomi och full sysselsättning?

Klassikerna i svensk socialdemokratisk åskådning och programmering kom inte så långt i profetisk analys som till våra nuvarande problem. Då den materiella standardens nivå nått

överflödets gräns borde striden vara vunnen och skördetiden inne. Fantasterna såg väl i denna vision det jordiska paradiset skymta. En realpolitiker som Wigforss nöjde sig med mera närliggande uppgifter, metoden för inkomstutjämningen, dess start och konsekventa vidmakthållande. Under vägen mot målet, vilket väl ännu på 40-talet identifierades med det marxistiska lyckoriket, skulle fattigdomen kunna fördragas, n. b. om den delades av alla.

Förebräelser kan rimligen ej riktas mot de samhällsreformatorer, som trots starka ambitioner, erfarenhet och inlevelse ej kunnat förutse utvecklingen. Ett världskrig kom emellan och därtill en bizarr och tumultartad efterkrigsepok. Ändå kan man ännu i dag med stort utbyte och all respekt förnya bekantskapen med *makarna Myrdals* grundläggande arbete "Kris i befolkningsfrågan", nu 30 år gammalt. Att från 30-

talets arbetslöshetssituation kunna överbrygga krig och krisperioder fram till 50- och 60-talets överfulla sysselsättning och svåra arbetskraftsbrist hade varit att begära för mycket. Det är emellertid lätt konstatera att den myrdalska utredningen med dess vidsträckta socialpolitiska rekommendationer alltsedan lett den sociala politiken i Sverige. En lång rad av de framförda förslagen har realiserats och några står allttjämt på önskelistan enligt det framtidsprogram, skisserat av *Ernst Michanek*, som refereras längre fram i detta nummer. Praktiskt taget allt på hans önskelista har redan för 30 år sedan teoretiskt och realistiskt diskuterats. Blott som ett exempel kan nämnas det rimliga önskemålet om 3 rum och kök som miniminorm för familjebostad, en lika angelägen sak på 30-talet som nu!

Den Höjerska utredningen av år 1948 om "Den öppna läkarvården i riket" utgjorde principiellt endast en efterklang och påbyggnad till befolkningsutredningen, om ock i de praktiska förslagen mindre realistisk.

Inga invändningar har emellertid gjorts mot det numera allmänt accepterade syftet att allt starkare utveckla den preventiva idén socialt likasom i hälso- och sjukvården. Sättet och möjligheterna härför har dock kritiserats som utopiska hos både Myrdal och Axel Höjer.

Hälso- och sjukvårdsorganisationens framtid fick av makarna Myrdal helt öppet den design av socialisering som sedermera förnekats, alltmedan förslagen genomförts.

Inför de allt gynnsammare ekonomiska utsikterna har de styrande slutligen måst inta en bestämd hållning till den svävande frågan om socialpolitikens framtid. Paul Lindblom tyckte 1959 anvisa en medelväg mellan en mera statisk uppfattning och den progressiva och expansiva som Michanek talar för. Båda hävdar de preventiva och sociala hjälpåtgärdernas produktetsbefrämjande effekt. Michanek framhåller det starkt växande kravet på ökad välfärd åt alla och konstaterar att människor i alla samhälls- och inkomstklasser numera fordrar en ytterligare utbyggd service från samhällets sida (bl. a. fri sjukvård och hälsovård). Eftersom Michanek

inte gör det kan man fråga sig varpå dessa växande krav beror. Det är utom varje tvivel så, att de medborgare som saknar förutsättningar eller vilja att skapa sig ekonomisk och social trygghet kräver detta av samhället. De som å andra sidan genom allt drygare skatter och avgifter tvingas bekosta den expanderande samhällsverksamheten inom socialiserade serviceområden kräver — icke sin andel åter vid behov — men likaberättigande om olyckan är framme. Sedan den sparmöjlighet, som till äventyrs återstått efter skatt även den socialiserats genom ATP-systemet, kan det vara svårt förstå var och hur den nu skymtande, halvt erbjudna "*Valfriheten*" skall brukas. Vare sig löntagare, vilka de än är, eller majoriteten företagare kan ha råd att utnyttja annan alternativ service än den som samhället kollektivt organiserar och subventionerar. De samhällsåtgärder som sedan 20 år genomförts eller planerats och som avses fortsätta under den fyndiga beteckningen "socialisering av riskerna" innebär inte bara fördelar och ljusnande perspektiv. Till de farliga följderna hör att subventioner och favörer förbehålles offentligt drivna institutioner även om likvärdiga, bättre och mindre kostsamma enskilda verksamheter står till förfogande. Samtidigt paralyseras den personliga begåvningen och ambitionen att företa något speciellt, annorlunda eller nytt, eller t. ex. att betrygga den egna familjens framtid. Försörjarens ekonomiska resurser förbrukas till livsuppehälle, skatter och obligatoriskt pensionssparande. De osubventionerade företagen går under. Därefter återstår inget annat än att missnöjt kräva ännu mera "välfärd".

Man måste fråga sig hur socialpolitik och parti-demokrati i längden skall kunna leva endast på en näring av organiserat missnöje och politiska överbud. Så mycket mindre synes detta vara möjligt som den icke tycks undgå att till allt vad som kan sägas vara positiva resultat även åstadkomma en kvävande känsla av fortsatt omyndighet, ökad ofrihet och tilltagande politisk flegma i befolkningen.